

CONSTANTIN STERE – DEPUTAT ÎN SFATUL ȚĂRII AL BASARABIEI

Ion NEGREI, cercetător științific
Institutul de Istorie al AȘM

CONSTANTIN STERE – DEPUTY IN NATIONAL COUNCIL (SFATUL TĂRII) OF Bessarabia

Summary. Cooptation of Professor Constantin Stere in the meeting of Sfatul Tarii on March 27, 1918 was made based on revolutionary custom, practiced at that time, and was recognition of his merits in the process of abolition of slavery and emancipation of Bessarabia.

The statute of deputy of Constantin Stere was unique and special: 1) he was elected in a way different of rules on deputies election, approved by the Committee within the meeting of Sfatul Tarii on November 6, 1917; 2) he was elected in the plenary meeting of Bessarabian legislative, with unanimous vote of deputies, who were delegated in the Bessarabian Parliament by national and cultural organizations, parties, institutions, societies and associations from Bessarabia; 3) he was the unique deputy in Sfatul Tarii who represented the Bessarabian emigration from Romanian Kingdom and he was the spokesman of this category of fighters on national land.

The speech of Constantin Stere within the meeting of Sfatul Tarii on March 27, 1918, arguing to deputies, a part of them were Moldavians, and also to those of minority group, the necessity, the opportunity and the legitimacy of the Union of Bessarabia with Romania, determined the favorable vote of Sfatul Tarii on the issue regarding the Union of Bessarabia with Romania.

Constantin Stere's activity as deputy and president of Sfatul Tarii (April 2 – November 25, 1918) had benefic consequences for his natal county and for the whole Romanian nation.

Keyword: Bessarabia, Sfatul Țării (National Council), Moldavian Block, Peasant Faction (Frațiunea Țărănească), national minority, deputy, president, union.

Rezumat. Cooptarea profesorului Constantin Stere în ședința Sfatului Țării din 27 martie 1918 s-a făcut în baza cutumei revoluționare, practică în epocă, și a constituit o recunoaștere a meritelor sale în procesul de dezrobire și emancipare a Basarabiei.

Statutul de deputat al lui Constantin Stere fusese unul deosebit și unic în felul său: a) era cooptat în afara schemei de repartizare a locurilor de deputat, aprobate în ședința Biroului de organizare a Sfatului Țării din 6 noiembrie 1917; b) a fost ales în ședința plenară a legislativului basarabean, cu votul unanim al deputaților, aceștia, la rândul lor, fiind delegați în parlamentul basarabean de organizațiile, partidele, instituțiile, societățile și asociațiile naționale și culturale din Basarabia; c) era singurul deputat în Sfatul Țării care reprezenta emigrația basarabeană din Regatul României și a fost portavoce a acestei categorii de luptători pe țărâm național.

Cuvântarea rostită de Constantin Stere în ședința Sfatului Țării din 27 martie 1918, prin care a argumentat deputaților, în parte moldoveni, dar și celor din grupul minoritar, necesitatea, oportunitatea și legitimitatea Unirii Basarabiei cu România, a determinat votul favorabil al Sfatului Țării în chestiunea Unirii Basarabiei cu Regatul României.

Activitatea de deputat și cea de președinte al Sfatului Țării (2 aprilie – 25 noiembrie 1918) a lui Constantin Stere a avut consecințe benefice pentru provincia sa natală și pentru întregul neam românesc.

Cuvinte-cheie: Basarabia, Sfatul Țării, Blocul Moldovenesc, Frațiunea Țărănească, minorități naționale, deputat, președinte, unire.

O misiune neașteptată, dar demult dorită. La 22 martie 1918, la Iași, se întrunea într-o ședință Consiliul de Miniștri al României la care participau și liderii basarabeni Ion Inculeț, președintele Sfatului Țării, Daniel Ciugureanu, prim-ministru al Republicii Democratice Moldovenești, Pan Halippa, vicepreședintele Sfatului Țării. Deoarece în discuție era pusă atitudinea guvernului român față de chestiunea unirii Basarabiei cu România, la reuniune fusese invitat Constantin Stere, exponent al emigrației basarabene din România, sosit în dimineața zilei de la București.

După un schimb de păreri pe marginea subiectului, se adoptă hotărârea ca a doua zi, împreună cu oficialii basarabeni, la Chișinău să plece și Constantin Stere, pentru a pregăti Unirea. Zigu Ornea, biograful versat al lui Constantin Stere, consemnează: „Primise o misiune, pentru el (dar numai pentru el?) cea mai importantă a vieții sale de urgisit și gândul îi era numai la ea” [1].

Sosit la Chișinău, în dimineața zilei de 24 martie, la gară, a fost întâmpinat cu mari onoruri. Nicolae Iorga, unul din adversarii neîmpăcați ai luptătorului basarabean, nota cu invidie că i s-a făcut „o primire de rege”

[2]. Într-adevăr, presa a salutat călduros sosirea lui Stere la Chișinău și a prezentat generos biografia luptătorului basarabean, insistând mai ales asupra „trecutului său revoluționar, erudiției masive, naționalismului luminat, autorității morale”, calități care impuneau respectul nu doar al prietenilor, ci și al adversarilor. Părtașii ideii unirii de la Chișinău câștigaseră pe cel care cu mult înainte, „cu riscul de a fi numit trădător și renunțând la toate avantajile oportunismului, a afirmat cu tărie, în fața lumii întregi, în momentele cele mai grele, drepturile Basarabiei la unire cu România și datoria României de a n-o părăsi” [3].

După cum se știe, Constantin Stere a fost inițiatorul (încă înainte de război) al unor acțiuni de amploare pentru eliberarea Basarabiei de sub stăpânirea țaristă. Căderea autocrației în urma revoluției democratice ruse din Februarie 1917 a alimentat noi speranțe în sufletul luptătorului basarabean.

Pentru asigurarea succesului misiunii sale trebuiau multe de făcut, iar timpul avut la dispoziție era limitat: până la convocarea ședinței Sfatului Țării rămăseră doar două zile și două nopți. Chiar în rândurile Blocului Moldovenesc, unde domina un curent de opinie favorabil unirii, existau unele lucruri care necesitau clarificare, nemaivorbind de incertitudinile ce puseseră stăpânire pe deputații din cadrul celorlalte fracțiuni parlamentare. În aceste circumstanțe, Constantin Stere a acționat prompt, operativ și cu multă competență. Într-o serie de convorbiri, conferințe, discuții, interviuri, discursuri, toasturi, chestiunea unirii Basarabiei cu România repede s-a pus pe bazele ei istorice, naționale și morale, a dreptului la viața politică și culturală a moldovenilor.

Cu siguranță, zilele premergătoare ședinței din 27 martie 1918 au fost trăite de luptătorul național cu maximă intensitate. Martorii oculari menționează faptul că, odată cu sosirea lui Constantin Stere la Chișinău, „atmosfera apăsătoare de griji zilnice, combinații, ambiții, mici uri, lupte de culise dintr-un oraș de provincie, zăpăcit după un trecut de sub putregaiul imperial, după un război și un reflex de revoluție, cu anarhia consecutivă (...), s-a curățat pentru moment, s-a înșeninat, s-a însănătoșit. Cei care simbolizau și reprezentau mișcarea moldovenească au găsit în Constantin Stere un conducător, care le-a întărit energiile și le-a luminat conștiințele în calea, pe care mergeau instinctiv” [4].

A participat la nenumărate ședințe, inclusiv la cea a Blocului Moldovenesc, la care s-au făcut clarificările necesare și s-a elaborat proiectul Declarației de Unire. Dar fracțiunea politică majoritară din parlamentul de la Chișinău nu ridică probleme deosebite. Blocul acționa unitar. O situație de criză se atesta în cadrul Frajeciunii Țărănești. Partizanii acestei

Constantin STERE
(01.06.1865 – 26.06.1936)

structuri parlamentare șovăiau, nu aveau o atitudine precisă, „erau mai mult contra, decât pentru” [5], cum s-a exprimat un participant nemijlocit la evenimente. De aceea, Constantin Stere și-a orientat activitatea în această direcție. A avut discuții în colectiv, în mici grupuri și chiar individuale cu deputații din această fracțiune. La banchetul din seara zilei de 24 martie, „cu o voce fermă, hotărâtoare, cu o logică de fier, explica ... lui Țiganko (președintele Frajeciunii Țărănești – n.n.) necesitatea actului Unirii” [6]. A izbutit să-i convingă pe deputații țărani asupra datoriei lor primordiale. Drept consecință, în ședința legislativului din 27 martie 1918 Frajeciunea Țărănească s-a prezentat aproape *in corpore* – din cei cca 30 de membri ai fracțiunii au lipsit doar 3 deputați [7].

A participat la ședința Consiliului de Miniștri al Republicii Democratice Moldovenești, s-a întâlnit cu liderii unor societăți și asociații culturale ce activau în capitala Basarabiei. În dimineața zilei de 27 martie 1918, când președintele Consiliului de Miniștri al României Alexandru Marghiloman sosise la Chișinău, Constantin Stere i-a numit acestuia cifra exactă de întâlniri, discursuri etc. avute în ajun. În total, au fost 28 de asemenea acțiuni.

Alegerea lui Constantin Stere ca deputat în Sfatul Țării. Procesul verbal al legislativului basarabean din 27 martie 1918 conține informații concludente despre felul cum Constantin Stere a fost ales deputat în Sfatul Țării, ba mai mult, cum acesta a devenit eroul ședinței respective și al Basarabiei, în general.

După cuvântul de salut, rostit de președintele Ion Inculeț, care anunța deputații că astăzi „va fi o ședință istorică pentru națiunea noastră, pentru poporul nostru” [8] și declarația prim-ministrului român Al. Mar-

ghiloman, care sintetiza esența doleanțelor basarabenilor în baza cărora autoritățile române erau dispuse să accepte unirea Basarabiei cu România, la tribună centrală a parlamentului s-a ridicat liderul Blocului Moldovenesc, deputatul Vasile Cijevski, unul din oamenii politici basarabeni cu influență în Sfatul Țării, pentru a face o declarație „în afară de ordinea zilei”. (Menționăm că pe agenda ședinței din 27 martie 1918 figura o singură chestiune, cea cu privire la unirea Basarabiei cu România.) Vasile Cijevski aducea la cunoștința corpului de deputați că „Blocul Moldovenesc, având în vedere activitatea și meritele luptătorului politic și profesorului savant Stere, basarabean, a hotărât să-l primească în mijlocul său” [9].

De menționat că Blocul Moldovenesc era fracțiunea majoritară, constituită în mare parte din deputații moldoveni delegați de Congresul Militar și din alte diverse grupări/partide politice ce se pronunțau pentru emanciparea politică și națională a Basarabiei. Anume deputații din acest grup parlamentar dădeau tonul activității Sfatului Țării. Printre marile realizări politice ale Blocului până la acel moment se înscriu proclamarea Basarabiei mai întâi republică moldovenească autonomă, iar apoi, independentă. Subliniem și faptul că aceste decizii au fost susținute de deputați din alte fracțiuni parlamentare – de exemplu, cea țărănească și cea minoritară.

Decizia Blocului Moldovenesc de a-l alege pe Constantin Stere deputat în Sfatul Țării a fost susținută de președintele legislativului basarabean Ion Inculeț. În luarea sa de cuvânt, acesta explica audienței că el, care „a făcut revoluția” la Petrograd, a văzut că „în toate organizațiile democratice și revoluționare” create acolo „cei mai doriți oaspeți au fost emigranții” [10]. În acest sens, el propune ca „mucenicul regimului țarist” și „luptătorul pentru idealurile cele mai frumoase”, profesorul Constantin Stere, să fie „primit în mijlocul nostru, ca pe deputatul nostru” [11].

Calitatea de emigrant politic o etalează însuși Constantin Stere în cunoscuta cuvântare rostită în plenul parlamentului basarabean: „Gonit din țara mea natală prin puterea oarbă a despotului țar, astăzi, eu sunt adus aici prin voința poporului eliberat” [12]. Mulțumind deputaților pentru onoarea acordată, Stere declară că este gata a se avânta în luptă, „cu aceeași hotărâre ca și 30 de ani în urmă, când încă fiind tânăr, am fost aruncat în pușcăria, care se înalță și astăzi acolo, ca amintire a trecutului blestemat, de care noi astăzi ne-am despărțit pentru totdeauna”. Trimiterea la evenimentul produs „30 de ani în urmă”, cum zice oratorul, adică la anul 1888, când a fost condamnat pentru prima oară fiind încarcerat în închisoarea din Tobolsk din Siberia, – era chemată să sublinieze faptul că doar condamnarea politică „l-a rupt” de provincia natală, iar acum,

când autocrația a căzut, în noile condiții politice, într-o situație democratică și de libertate, revine acasă ca să continue lupta. Constantin Stere se declară „mândru și fericit” că i s-a oferit șansa de a se „înjuga la lupta pentru drepturile și libertatea Basarabiei”, „pentru dreptul și libertatea poporului, al cărui fiu sunt” [13].

Procesul verbal al ședinței, dar și presa timpului, constată că propunerea președintelui Sfatului Țării a cules aplauzele furtunoase ale deputaților „de pe toate băncile” [14]. Toți deputații s-au ridicat în picioare și au ovaționat „lung și furtunos” pe profesorul Stere, devenit în urma votului deputat în Sfatului Țării.

Astfel, conchidem: cooptarea în Sfatul Țării a profesorului Constantin Stere s-a făcut în baza unei cutume revoluționare și constituia o recunoaștere a meritelor sale în procesul de dezrobire și emancipare a Basarabiei.

Statutul de deputat al lui Constantin Stere în cadrul legislativului basarabean fusese unul deosebit și unic în felul său, din mai multe puncte de vedere: a) era cooptat deputat în afara schemei de repartizare a locurilor de deputat, aprobate în ședința Biroului de organizare a Sfatului Țării din 6 noiembrie 1917; b) a fost ales deputat în Sfatul Țării în ședința plenară a legislativului basarabean cu votul unanim al deputaților, ei la rândul lor, fiind delegați în parlamentul basarabean de organizațiile, partidele, instituțiile, societățile și asociațiile naționale și culturale din Basarabia și, respectiv, reprezentau interesele acestora în legislativul basarabean; c) a fost singurul deputat în Sfatul Țării care reprezenta emigrația basarabeană din Regatul României, a fost portavoce a acestei categorii de luptători pe țărâm național. Semnificativă este și data alegerii lui Constantin Stere ca deputat – 27 martie 1918 – zi în care Sfatul Țării a votat Declarația de Unire a Republicii Democratice Moldovenești (Basarabia) cu România.

Într-un izvod al deputaților Sfatului Țării (din martie 1918, până la dizolvare), întocmit după autodizolvarea legislativului basarabean și semnat de Pan Halippa, în calitate de președinte, și Ion Buzdugan ca secretar, la poziția 138, ultima din listă, este trecut numele lui Constantin Stere, iar la rubrica „mandatul, de cine este delegat” este indicat că a fost ales „în afară de schemă, în ședința plenară a Sfatului Țării din 27 martie 1918, cu unanimitate de voturi” [15].

De statutul deosebit pe care-l avea în parlamentul basarabean era conștient însuși Constantin Stere. În acest sens, surprinde declarația făcută în toiul unor dezbateri la Congresul foștilor deputați din Sfatul Țării, desfășurat la Chișinău, la 21 noiembrie 1927, la împlinirea a 10 ani de la constituirea legislativului basarabean. În fața foștilor deputați și lideri ai Sfatului Țării, precum Pan Halippa, Ion Pelivan, Ion Buzdugan și alții, Stere

declara franc: „N-am fost membru în Sfatul Țării, însă mă simt măgulit de atenția ce mi s-a dat când am fost invitat la acest congres” [16]. În acest context, apare fireasca întrebare: a avut oare Constantin Stere mandat de deputat validat de comisia de profil a Sfatului Țării? În materialele de arhivă depozitate în fondul Sfatului Țării de la Arhiva Națională a Republicii Moldova lipsește chestionarul (ancheta) deputatului Constantin Stere.

Discursul deputatului Constantin Stere în ședința Sfatului Țării din 27 martie 1918. În aplauzele neconținute ale întregii asistențe – deputați și oaspeți – și în strigăte „Trăiască profesorul Stere!”, proaspătul deputat se urcă la tribună, mulțumește alegătorilor săi și rostește o scurtă, dar fulminantă cuvântare, în care a caracterizat momentul politic pe care îl traversa nu doar Basarabia, ci întregul neam românesc. Menționăm aici că la momentul sosirii la Chișinău, Constantin Stere avea calitatea de deputat în Camera Deputaților din Parlamentul României, era absorbit totalmente de problema românească, dezbătută în cercurile politice din Regatul României, dar și peste hotarele lui.

Deputatul Constantin Stere a argumentat unor deputați moldoveni, mai cu seamă celor din Frațiunea Țărănească și din grupul minoritar, necesitatea, oportunitatea și legitimitatea Unirii Basarabiei cu România. Nu era la prima luare de cuvânt în fața deputaților din Sfatul Țării. În cele trei zile din ajun acționase energic pentru pregătirea temeinică a dezbaterii problemei Unirii în Sfatul Țării. Cunoștea perfect opiniile, predispozițiile și îngrijorările deputaților din cele trei blocuri parlamentare, de aceea în scurta sa cuvântare a sintetizat la maximum argumentul de convingere pentru reprezentanții fiecărei fracțiuni parlamentare.

Mai întâi, adresându-se întregului corp de deputați, Constantin Stere constata că „în viața omului, ca și a popoarelor întregi, momente așa de înălțătoare nu sunt multe”, reprezentanții plenipotențiarilor ai Basarabiei fiind îndemnați să facă față situației și să adopte o hotărâre istorică, pentru care nu ne trebuie altceva decât „cuget și conștiință curată”. Oratorul continua: „voința de fier a istoriei a pus pe umerii d-voastră o răspundere, pe care n-o puteți înlătura. Nimeni altul decât d-voastră nu poate și n-are dreptul de a vorbi în numele Basarabiei. (*Aplauze.*) Noi suntem chemați la aceasta de acel proces elementar care sfărâmă bastiliile și creează o viață nouă: aici ne-a adus revoluția noastră” [17].

După pauza intervenită în urma aplauzelor furtunoase ale deputaților și asistenței, C. Stere continua: „Ați aprins aici o făclie care a ars toate pergamentele feudale, care a nimicit toate privilegiile de castă, rămânând un popor care se întemeiază numai pe ogor și pe munca intelectuală. (*Aplauze.*) Astăzi noi decretăm drepturile poporului suveran” [18].

Adresându-se deputaților Sfatului Țării, în rusește [19], îi sfătuia pe aceștia să beneficieze din plin de drepturile și libertățile dobândite în urma revoluției ruse și îi îndemna să acționeze din perspectiva calității de cetățean și nu a celei de supus al fostului imperiu, îi sfătuia pe plenipotențiarilor Basarabiei să acționeze în interesul acestui pământ și acestui popor. Era conștient că unii din deputații Sfatului Țării (minoritari, dar și moldoveni) nu erau în stare să accepte noile realități politice, dar era sigur că adevărul istoric îi va fi sprijin de nădejde în acțiunea de convingere a acestora de a se ridica la înălțimea momentului politic traversat de poporul pe care îl reprezentau în legislativul basarabean. „Un veac întreg, supuși și tăcuți, conștienți de neputința noastră, am purtat jugul; un veac întreg limba noastră era oprită; un veac întreg cartea în limba maternă a fost persecutată ca o otrăvă revoluționară. Nenumărate jertfe au făcut acei care au voit să-și însușească începuturile culturii naționale. Și acum, când vroim să intrăm ca stăpâni în casa noastră proprie, reprezentanții minorităților n-au dreptul moral să ne închidă ușa” [20].

În discursul său, Constantin Stere amintește de discuția avută în ajun cu un „reprezentant al națiunii domnitoare până ieri”, care a declarat că, „dacă Basarabia se unește cu România, toată intelectualitatea rusă va pleca de aici”. La rândul său, deputatul Stere, în spiritul naționalismului luminat pe care îl împărtășea, declara de la tribuna parlamentului basarabean: „Respect acest sentiment, dar oamenii la care simțământul de legătură cu acest pământ este așa de slab, nu pot gândi ca populația autohtonă”. Modul acesta de abordare a problemei de către deputatul minoritar i-a oferit prilejul de a sublinia diferența de înțelegere și pătrundere a esenței lucrurilor la deputații autohtoni și cei minoritari. Profesorul și deputatul Constantin Stere schița această diferență în felul următor: „Poporul român n-a venit aici din afară, aici s-a născut, aici s-au fiert diverse elemente din care s-a creat acest neam. Noi n-avem unde pleca și nimeni n-are dreptul să ne gonească din țara noastră” [21].

Și continuă în aceeași cheie: „Dacă democrația d-voastră este sinceră, nu este decât o singură ieșire. Cei ce au venit printre noi prin forța baionetelor și pe care îi primim de bună voie ca cetățeni, n-au voie să ne împiedice” [22]. Astfel, Constantin Stere nu solicita susținerea deputaților minoritari, ci mai degrabă adresa acestora rugămintea să se pătrundă de semnificația momentului pe care le era dat să-l parcurgă împreună și să nu se opună procesului istoric, „să nu ne împiedice”, după cum se exprima oratorul.

În opinia lui Constantin Stere, miza cea mare erau deputații moldoveni, anume ei erau cei mai în drept să decidă destinul Basarabiei. De aceea, la sfârșitul dis-

cursului, revine către aceștia, îndemnându-i: „Gândiți-vă că nu este vorba numai de d-voastră, ci și de copiii voștri, de cei ce vă vor urma. Vă vor ierta ei oare, când vor ști că părinții lor au dat cu piciorul în dreptul și în fericirea copiilor, nepoților și strănepoților lor? Nicio bănuială să nu vă clatine sufletul! În vremile tulburi de zbucium și suferințe, care s-au abătut ca o neagră și fioroasă nenorocire peste neamul nostru, s-au făcut greșeli și păcate multe. Dar cea mai mare fărâdelege ar fi aceea, când munca voastră ar rămâne astăzi zadarnică, căci multe șiruri de vieți ar trebui să mai stingă, ca să fie iarăși o clipă ca aceasta” [23].

De la înălțimea experienței sale, – „ca unul care am luptat o viață întreagă pentru drept și dreptate, care am alergat să ne înălțăm și să ne mărim țara în nevoia ei cea mare, în numele copiilor și al conștiinței d-voastră”, – Constantin Stere îi îndemna pe deputații moldoveni, mai cu seamă pe cei din Frațiunea Țărănească, aflați sub influența liderului lor Vladimir Țiganko, să-și facă „datoria neclintit, fără a privi la dreapta sau la stânga, ci numai la viitorul urmașilor” [24], căci numai așa vor câștiga iertarea față de istorie pentru păcatele care s-au săvârșit.

Adresându-se deputaților din grupurile minoritare și apelând la rațiunea acestora, Constantin Stere formula câteva întrebări retorice: „Se poate oare ca în acest moment România să renunțe la drepturile sale istorice, naționale și la interesele sale vitale? Dacă guvernul român, din dorința de a complăce îndoielilor și conștiințelor minorităților, ne-ar respinge pe noi, moldovenii din Basarabia, și ar renunța la drepturile națiunii române, dacă ar face această apostazie, ar nega tot trecutul național, – ce ar rezulta de aici? Toate poftele vecinilor, dacă România ar jertfi viitorul neamului, s-ar dezlănțui și ar sfâșia Basarabia în bucăți. Este aceasta admisibil pentru Basarabia?” [25].

În cuvântarea sa, Constantin Stere mai insista asupra faptului că momentul politic favorizează și garantează rezolvarea a două probleme de importanță majoră pentru populația din ținut: cea de unitate națională, despre care am vorbit mai sus, și cea de dreptate socială. În situația concretă, această perspectivă clară avea valoare de unicat: „Să nu uitați că nu este în joc numai chestiunea de dreptate națională, ci și de dreptate socială. Astăzi se dă poporului pământul în condițiuni acceptabile pentru el, și nimeni nu poate garanta aceeași posibilitate pentru ziua de mâine” [26].

Discursul lui C. Stere, reușit construit și emoționant rostit în fața publicului, în maniera caracteristică marelui orator, a produs o puternică impresie asupra deputaților și publicului prezent la ședință. Ziarul *Cuvânt Moldovenesc* atrăgea atenție asupra faptului că în cuvântarea rostită Constantin Stere a „arătat însemnătatea pasului la care este chemat Sfatul Țării, tot

binele ce se va revărsa asupra neamului românesc prin unirea (Basarabiei – n.n.) cu țara-mamă, dar și tot nenorocul ce ar urma pentru ei (pentru basarabeni – n.n.), dacă nu ar înțelege clipa și ar da un vot greșit” [27].

Rolul lui Constantin Stere în determinarea votului Unirii Basarabiei cu România. Prin acțiunile sale din ajun, dar în mod special prin cuvântarea rostită, Constantin Stere a influențat, ba mai mult, a determinat votul unor deputați chiar din Blocul Moldovenesc. Realizarea sa cea mai evidentă însă a fost că prin argumentul de convingere, oratorul a reușit să spargă/să dezbine Frațiunea Țărănească, condusă de rusul V. Țiganko.

Liderul Frațiunii Țărănești, în ședința din 27 martie 1918, prezentând punctul de vedere al acestei fracțiuni parlamentare pe marginea subiectului pus în discuție, pretindea ca chestiunea unirii să fie supusă votului în cadrul unei consultări populare prin organizarea unui referendum sau să fie înaintată pentru examinare Adunării Constituante basarabene. Recunoscând evidența, V. Țiganko admitea constituirea unei uniuni federative ca formulă de unire a popoarelor moldovenesc și românesc „înfrățite” (!).

După pauza solicitată de președintele Frațiunii țărănești, cu scopul ca „să se sfătuiască ... cu partidul” în privința votului, deputatul Teodor Bârcă [28] s-a ridicat la tribună și a dat citire declarației „unei părți a fracțiunii țărănești, care s-a separat de acea fracțiune” [29]: „Noi, mai jos iscăliții deputați moldoveni, ne-am hotărât astăzi, în această zi măreață și sfântă pentru națiunea noastră, să ne unim cu toți moldovenii din Sfatul Țării, pentru înfăptuirea unirii noastre cu frații de sânge din România” [30]. În reportajul despre ședința Sfatului Țării din 27 martie 1918, publicat în ziarul *Cuvânt Moldovenesc*, este menționat că în timpul votului, la declarația respectivă, semnată, inițial, de 5 deputați – Bârcă, Galițchi, Găină, Maculețchi și Herța – și care a fost „primită cu mari aplauze de toată sala” [31], s-au alăturat alți doi deputați din aceeași fracțiune – Cocârlă și Stavriu [32]. În numărul următor al publicației, redacția vine cu o rectificare (îndreptare), în care menționează că „fratele nostru moldovean, deputatul care a citit declarația moldovenilor din Frația Țărănească se numește Teodor Bârcă [33].”, totodată, indicând numărul și prezentând lista completă a deputaților din Frația Țărănească, care au sprijinit declarația Blocului Moldovenesc: în total, au fost 14 deputați și anume – Bârcă, Galițchi, Găină, Maculețchi, Herța, Cocârlă, Stavriu, Cernov, Chicior-mare, Cerescu, Marchitan, Budiștean, Caraiman și Mămăligă [34]. Comentând această ruptură politică, ziarul constata că „sufletul moldovenesc (al acestor deputați – n.n.) a rămas înțelegător la glasul sângelui” [35]. Or, opțiunea pentru Unire a deputaților din

Fracțiunea Țărănească a fost determinată nu doar de *sufletul moldovenesc și glasul sângelui*, ci și de rațiune. Cu suflet moldovenesc s-a dovedit a fi și rusul Nicolae Cernov, ucraineanul Ștefan Botnariuc, polonezul Felix Dudchevici, trei deputați minoritari din Sfatul Țării care au sprijinit Rezoluția Blocului Moldovenesc și au votat pentru Unirea Basarabiei cu România.

Martorul acestei evoluții spectaculoase, deputatul moș Ion Codreanu, după aproape douăzeci de ani de la Unire își amintea: „Stere a avut marele merit că a putut să rupă majoritatea membrilor care făceau parte din Fracțiunea Țărănească și să-i alipească la Blocul Moldovenesc, reușind ca Unirea să fie votată cu o mare majoritate, fiind doar câteva voturi contra (doar trei – *n.n.*). Unirea s-a înfăptuit grație marelui concurs, pe care l-a dat Basarabiei, în acele momente grele, Constantin Stere” [36].

Activitatea lui C. Stere în Sfatul Țării nu s-a limitat doar la spargerea Fracțiunii Țărănești. Într-o măsură oarecare, la activul marelui tribun și proaspătului deputat trebuiesc contabilizate și unele din cele 36 de *abțineri*, exprimate de deputații Sfatului Țării în ședința din 27 martie 1918. Dacă inițial, unii dintre aceștia, luând cuvântul în cadrul ședinței, au menționat lipsa de împuterniciri în pronunțarea pe marginea subiectului, în cele din urmă, ei au decis să nu se opună voinței majorității, au dat ascultare îndemnului lui Constantin Stere „să nu împiedice” mersul firesc al istoriei și au preferat abținerea de la vot. Această opțiune a fost exprimată de 17 deputați din Fracțiunea Țărănească, 10 – din Fracțiunea minorităților naționale, 2 – din partea organizațiilor muncitorești, 3 – de la zemstve și dume, 4 – de la alte diferite organizații și instituții, precum Colegiul avocaților, Uniunea telegrafistilor, Uniunea învățătorilor, Liga culturală rusă. În total, au fost 36 de abțineri. După naționalități, tabloul celor care au votat abținerea se prezintă astfel: 11 – moldoveni, 9 – ucraineni, 6 – ruși, 4 – evrei, 2 – nemți și 4 – bulgari [37].

Contribuția prețioasă a lui Constantin Stere la actul Unirii a fost recunoscută și prețuită de instituțiile statului în fața întregii țări. La sărbătoarea Unirii de la Iași, din 30 martie 1918, Sfatul Țării a fost reprezentat de președintele Ion Inculeț, vicepreședintele Pan Halippa și deputatul Constantin Stere [38]. Marele luptător basarabean, împreună cu ceilalți lideri basarabeni, a fost invitat în tribuna oficială alături de familia regală pentru a primi defilarea trupelor. Regele Ferdinand I l-a decorat pe luptătorul basarabean cu cea mai înaltă distincție – ordinul Coroana României în grad de Mare Ofițer. Constantin Stere a stat alături de Maiestatea sa pe balconul Palatului de la Iași, în fața unei imense mulțimi, care îi aclama, sărbătorind, cu lacrimi în ochi, reunirea Basarabiei la Patria-mamă [39]. Era răsplata luptei de o viață.

În după amiaza zilei de 30 martie 1918, C. Stere a fost primit în audiență de regina Maria, care în memoriile sale nota următoarele impresii de la această întâlnire: „El e român din Basarabia și fiind de mai mulți ani surghiunit în Siberia, ura țarismul. Visul lui cel mai scump s-a înfăptuit deodată în chip cu totul neașteptat, astfel că acum nu are nimic împotriva noastră. Nu lupta împotriva persoanei noastre ci a stăvilei înfățișate de noi în calea îndeplinirii dorințelor lui. Un om straniu, puternic, entuziast, cam brutal și, totodată, un visător plin de misticism slav.

Nu ne prea simțeam în largul nostru împreună și el nu ne prea îndrăznește să mi se uite în ochi. Eu n-am vorbit decât foarte puțin și l-am lăsat pe el să spună. I-am pus multe întrebări, dar parcă ne pândeam amândoi, căci nici unul nu era sigur pe ce teren pășea și pe cine poate călca în picioare. Socotisem că e nimerit să-l primesc, căci e privit ca unul din oamenii de mare viitor” [40].

Pantelimon Halippa, într-un studiu dedicat memoriei lui Constantin Stere, referindu-se la rolul jucat de marele dispărut în actul Unirii Basarabiei cu România, avea să menționeze că, prin acțiunile sale, Constantin Stere „a reușit să înlăture multe piedici din calea Unirii, să paralizeze animozitățile din diferite grupări și să înlăture fricțiunile.

Era maximum de contribuție și dibăcie diplomatică ce se putea cere de la un om, care, pe de o parte, trebuia să fie cu argumentare revoluționară rusească pentru ca să convingă fracțiunile minoritare și radical-socialiste din Sfatul Țării că Unirea se va face pe baza ideilor și a drepturilor acordate de revoluția rusească, determinându-i prin aceasta să se alieze actului Unirii, iar pe de altă parte, să insuflă fracțiunilor naționaliste din Blocul Moldovenesc încredere în șansele alipirii, curaj în acțiune și siguranță în victoria înaltă a românismului” [41].

Indiscutabil, la 27 martie 1918, Constantin Stere a trăit cea mai frumoasă zi a vieții sale de mesianic răzvrătit. „A uitat, pentru o clipă, toate suferințele, injuriile, compromisiunile și umilirile îndurate. Izbândise. Sufletul îi era topit de fericire” [42], scrie justificat biograful său, Zigu Ornea.

La distanță de câteva zile de la Unire, Constantin Stere capătă o înaltă demnitate oficială. La 2 aprilie 1918, deputații legislativului basarabean l-au ales, cu unanimitate de voturi, în funcția de președinte al Sfatului Țării, devenită vacantă după alegerea lui Ion Inculeț ministru delegat din partea Basarabiei în Consiliul de Miniștri al României. Parlamentul basarabean se putea mândri cu o asemenea achiziție. În fruntea legislativului basarabean a fost aleasă o personalitate cu o bogată experiență politică, un mare teoretician în problemele construcției de stat, un savant de fac-

tură europeană, unul din cei mai buni cunoscători ai jurisprudenței și dreptului internațional. Profesorul Stere era, totodată, purtătorul celor mai luminoase idealuri de libertate, justiție și dreptate, unul din apărătorii și garanții acelor principii ale statalității care asigurau libera dezvoltare culturală a tuturor naționalităților unite într-o familie comună de stat.

Se pare că funcția de președinte al Sfatului Țării, deținută până la 25 noiembrie 1918, a fost cea mai înaltă demnitate cu care a fost onorat Constantin Stere în cariera sa politică.

NOTE

1. Ornea Z. *Viața lui Constantin Stere*. Vol. II, Chișinău, 2005, p. 187.
2. *Ibidem*.
3. Cazacu P. *Moldova dintre Prut și Nistru. 1812 – 1918*. Iași, 1924, p. 317.
4. *Ibidem*.
5. Marent R. Cu moș Ion Codreanu, despre Constantin Stere. Amintirile lui Ion Codreanu despre Constantin Stere. În: *Viața Basarabiei*, 1939, nr. 4, p. 40.
6. Bogos D. *La răspântie. Moldova de la Nistru în anii 1917–1918*. Chișinău, 1998, p. 58.
7. Левит И. *Молдавская Республика (ноябрь 1917 – ноябрь 1918)*, Кишинев, 2000, p. 370.
8. Vezi: *Cugetul*. Revistă de istorie și științe umaniste. Chișinău, martie 1998, p. 82.
9. *Ibidem*, p. 84.
10. *Ibidem*.
11. *Ibidem*.
12. *Ibidem*.
13. *Ibidem*.
14. *Ibidem*; *Ziarul Сфатул Цэрий*, nr. 70, 29 martie 1918, p. 2.
15. Colesnic I. *Sfatul Țării*. Enciclopedie. Chișinău, 1998, p. 342-347.
16. Poștarencu D. *Un caz discutabil?* În: *Limba Română*, 1998, nr.1-2, p. 91-92.
17. Vezi: *Cugetul*. Revistă de istorie și științe umaniste. Chișinău, martie 1998, p. 84.
18. *Ibidem*.
19. *Mesajul rostit în limba rusă era adresat nu doar deputaților minoritari, care nu înțelegeau limba română, fapt menționat frecvent în literatura istorică, ci și deputaților moldoveni, deoarece unii dintre aceștia, după cum constata presa, „mai bine înțelegeau cele spuse lor în rusește”*. Vezi: *Sărbătoreasca adunare a Unirii*. Ședința din 27 martie 1918. În: *Cuvânt Moldovenesc*, nr. 30 (345), 1 aprilie 1918, p. 2.
20. Vezi: *Cuvântările lui Constantin Stere în ședința Sfatului Țării din 27 martie 1918*. În: *Cugetul*. Revistă de Istorie și Cultură (Chișinău), nr. 3, 1999, p. 6.
21. *Ibidem*.
22. *Ibidem*.
23. *Ibidem*.
24. *Ibidem*.
25. *Ibidem*.
26. *Ibidem*.
27. *Sărbătoreasca adunare a Unirii*. Ședința din 27 martie 1918. În: *Cuvânt Moldovenesc*, nr. 30 (345), 1 aprilie 1918, p. 2.
28. În reportajul despre ședința Sfatului Țării din 27 martie 1918, publicat în *ziarul Cuvânt Moldovenesc*, dar și în alte surse, este indicat că declarația respectivă a fost citită de deputatul Vasile Bârcă (vezi: de exemplu, *Cuvânt Moldovenesc*, nr. 30 (345), 1 aprilie 1918, p. 2), dar în numărul următor al publicației, redacția vine cu o rectificare, menționând că deputatul care a citit declarația Frațiunii Țărănești se numește Teodor Bârcă, totodată, indicând numărul și lista deputaților din Frația Țărănească, care au sprijinit declarația Blocului Moldovenesc. (Vezi: *Cuvânt Moldovenesc*, nr. 31 (346), 5 aprilie 1918, p.3.)
29. Vezi: *Cugetul*. Revistă de istorie și științe umaniste. (Chișinău), martie 1998, p. 88.
30. În varianta de ziar declarația este prezentată astfel: „Noi, moldovenii din fracția țărănească, astăzi, în ziua cea mare și sfântă pentru neamul moldovenesc, ne alăturăm la toți moldovenii din Sfatul Țării, pentru a înfăptui unirea de mulți ani așteptată de toți românii.” (Vezi: *Cuvânt Moldovenesc*, nr. 30 (345), 1 aprilie 1918, p. 2.)
31. Vezi: *Cuvânt Moldovenesc*, nr. 30 (345), 1 aprilie 1918, p. 2.
32. *Ibidem*.
33. Confuzia se explică prin faptul că din Sfatul Țării făceau parte trei deputați cu acest nume de familie: Bârcă Teodor (Fiodor), Bârcă Vasile și Bârcă Teodosie (Feodosie), doar primul făcea parte din Frația Țărănească, ceilalți doi fiind membri ai Blocului Moldovenesc.
34. Vezi: *Cuvânt Moldovenesc*, nr. 31 (346), 5 aprilie 1918, p.3.
35. *Sărbătoreasca adunare a Unirii*. Ședința din 27 martie 1918. În: *Cuvânt Moldovenesc*, nr. 30 (345), 1 aprilie 1918, p. 2.
36. Marent R. Cu moș Ion Codreanu, despre Constantin Stere. Amintirile lui Ion Codreanu despre Constantin Stere. În: *Viața Basarabiei*, 1939, nr. 4, p. 40.
37. Левит И. *Молдавская Республика (ноябрь 1917 – ноябрь 1918)*. Кишинев, 2000, p.370.
38. *Cuvânt Moldovenesc*, nr. 31 (346), 5 aprilie 1918.
39. Halippa P. *Constantin Stere și Basarabia*. În: *Viața Basarabiei*, 1936, nr. 9, p. 87
40. Maria, regina României. *Povestea vieții mele*. Vol. III, București, 1928, p. 483-484.
41. Halippa P. *Constantin Stere și Basarabia*. În: *Viața Basarabiei*, 1936, nr. 9, p. 87.
42. Ornea Z. *Viața lui Constantin Stere*. Vol. II, Chișinău, 2005, p. 191.